

แบบจำลององค์ประกอบเชิงยืนยันแนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุ ในภาคตะวันออกของไทยภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

A CONFIRMATORY FACTOR ANALYSIS MODEL OF BENEFITS ARRANGEMENT GUIDELINES FOR ELDERLY WORKERS IN EASTERN THAILAND CONCERNING THE CONCEPTS OF SUFFICIENCY ECONOMY

วรรณวิชนี วัฒนอมชาติ¹

Received 11 June 2019

Revised 10 July 2019

Accepted 8 August 2019

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองแนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ที่สร้างขึ้นจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามปลายปิดแบบมีโครงสร้างกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นแรงงานสูงอายุและผู้บริหารสถานประกอบการในภาคตะวันออกจำนวน 360 ราย ได้รับแบบสอบถามตอบกลับคืนมาอย่างสมบูรณ์ จำนวน 312 ชุด (คิดเป็นร้อยละ 86.67) เมื่อนำมาวิเคราะห์ พบว่า แบบจำลองซึ่งประกอบไปด้วยแนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง 3 ด้าน ได้แก่ 1) การให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุ 2) การกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ และ 3) การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและแรงงานสูงอายุ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมากในทุกด้าน ($\chi^2/df = 1.71$, GFI = 0.95, AGIF = 0.92, RMSEA = 0.05, CFI = 0.99, NFI = 0.97) เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรในแบบจำลองพบว่า ตัวแปรทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.001$) ทุกค่า โดยผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (β) และความสามารถในการอธิบายองค์ประกอบรายด้าน (R^2) พบว่า การให้ความรู้ด้านการใช้สิทธิและสวัสดิการแรงงานสูงอายุ ($\beta = 0.94$, $R^2 = 0.89$) การกำหนดนโยบายด้านการให้เงินช่วยเหลือส่วนเพิ่มอื่น ๆ ($\beta = 0.82$, $R^2 = 0.67$) และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การใช้ชีวิตพอเพียง ($\beta = 0.79$, $R^2 = 0.62$) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด และมีความสามารถในการอธิบายองค์ประกอบในแต่ละด้านได้ร้อยละ 89, 67 และ 62 ตามลำดับ ผลการวิจัยยืนยันความสอดคล้องของแบบจำลองกับข้อมูลเชิงประจักษ์ได้เป็นอย่างดี สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงได้ต่อไป

คำสำคัญ: สวัสดิการแรงงาน ผู้สูงอายุ ภาคตะวันออก แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

¹ อาจารย์, ดร., สาขาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา 169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี 20131 E-mail: wanvice@buu.ac.th

Abstract

This research aimed to confirm a Model of Benefits Arrangement Guidelines for Elderly Workers in Eastern Thailand Concerning the Concepts of Sufficiency Economy with empirical data. The model was developed from previous qualitative research and tested by using a Confirmatory Factor Analysis (CFA). Data was collected through the structural closed-end questionnaires with 360 samples of elderly workers and executive managers in the eastern region of Thailand, and received 312 responses (86.66%). The results confirmed that the model consisting of 3 different approaches that were 1) preparing educations for retirement, 2) establishing welfare policies for the elderly, and 3) collaborating between companies and the aging workforce fit well with the empirical data ($\chi^2/df = 1.71$, GFI = 0.95, AGIF = 0.92, RMSEA = 0.05, CFI = 0.99, NFI = 0.97). The standard weight of all indicators displayed in this model were found to be statistically significant ($P < 0.001$). The component weight (β) and the ability to explain the components in each factor (R^2) showed that providing information on the rights and welfare for the elderly workers ($\beta = 0.94$, $R^2 = 0.89$), determination of other financial support policies ($\beta = 0.82$, $R^2 = 0.67$), and sharing of sufficiency living experiences with others ($\beta = 0.79$, $R^2 = 0.62$) had the highest component weight and the ability to explain components in each aspect by 89, 67 and 62 percent respectively. It could be concluded that the model of benefits arrangements guidelines for elderly workers in Eastern Thailand can be used to describe the benefits arrangements guidelines for elderly workers in Eastern Thailand and areas in the same context.

Keywords: Benefits, Elderly Workers, Eastern of Thailand, Sufficiency Economy

บทนำ

การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุในปัจจุบันกลายเป็นประเด็นสำคัญของทั่วโลก องค์การสหประชาชาติได้เปิดเผยผ่านรายงานผู้สูงอายุของโลก (World Population Ageing) ในปี พ.ศ. 2562 ว่าประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังเผชิญภาวะการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้ที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปอย่างรวดเร็วและมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยในปี พ.ศ. 2562 นี้ ประเทศในกลุ่มดังกล่าวมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 11 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2533 และจะยังคงมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง (United Nation, 2019)

สำหรับสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้นกล่าวได้ว่า ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงอายุแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และกำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุเต็มตัวในปี พ.ศ. 2564 นี้ โดยคาดการณ์ว่าจะมีจำนวนผู้สูงอายุมากถึง 1 ใน 5 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) โดยพื้นที่ในประเทศไทยที่มีการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนจำนวนผู้สูงอายุต่อประชากรในพื้นที่มากที่สุดอย่างน่าวิตกคือ ภาคตะวันออก โดยมีการคาดการณ์ว่าจะมีการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนผู้สูงอายุในพื้นที่ดังกล่าวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กรมพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557) อนึ่ง ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศและมีการใช้แรงงานจำนวนมากทั้งในอุตสาหกรรมการผลิตและการบริการ การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุย่อมส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุของแรงงานในสถานประกอบการด้วยเช่นเดียวกัน เหตุการณ์ดังกล่าวนอกจากจะสร้างประเด็นความท้าทายต่อสังคมและพื้นที่ในด้านของคุณภาพชีวิตและความ

เป็นผู้สูงอายุแล้ว ยังส่งผลให้ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชนต้องมีการวางแผนและเตรียมความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้อย่าง ประเด็นสำคัญที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตลอดจนหน่วยงานภาครัฐจะต้องพิจารณาในการดำเนินการอย่างเร่งด่วน คือ การเร่งรัดผลักดันให้มีนโยบายการดำเนินการด้านสวัสดิการและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุให้มีความครอบคลุมต่อความต้องการและจำนวนของผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ในด้านของแรงงานก็เช่นเดียวกันควรจะมีการพิจารณาวางแผนด้านการให้สวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุ และแนวทางในการเตรียมความพร้อมต่อการเกษียณอายุในอนาคตของแรงงานอย่างมีคุณภาพ ประเด็นในเรื่องของการจัดการทรัพยากรให้เหมาะสมและการได้รับสิทธิประโยชน์และสวัสดิการทั้งจากภาครัฐและเอกชนอย่างเท่าเทียมก็เป็นประเด็นที่ควรถูกพิจารณาภายใต้สถานการณ์การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุ (สุพิชญา หวังพิติพาณิชย์, 2561)

ประเทศไทยมีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้แนะถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับไปจนถึงระดับประเทศ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาเป็นระยะเวลาเกินกว่า 40 ปี (อุวณันท์ พานิชโยทัย, พิชญา อารยานุรักษ์, อมรทิพย์ ภิรมย์บุรณ์, วาริรัตน์ ทองสม, เสาวรส หมอนวด และวิศรุต ต้อยศักดิ์, 2552) ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาจนถึงภาวะที่ประเทศก้าวสู่สังคมสูงวัยในครั้งนี้อย่าง การนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการบริหารสวัสดิการผู้สูงอายุในสถานประกอบการ เป็นการริเริ่มประยุกต์ใช้ที่จะก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่หน่วยงานและสังคมตลอดจนเป็นแนวทางแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนจะนำไปใช้ต่อไป ทั้งนี้ ได้มีข้อค้นพบจากงานวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (วรรณวิชนี ถนอมชาติ, 2562) ซึ่งผู้วิจัยจึงได้มุ่งที่จะนำข้อค้นพบจากงานวิจัยดังกล่าวมาทดสอบด้วยสถิติขั้นสูงเพื่อยืนยันความเหมาะสมและสร้างแบบจำลองที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้ ดำเนินการต่อยอดการศึกษาแนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (วรรณวิชนี ถนอมชาติ, 2562) ซึ่งเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จากผลการวิจัยดังกล่าว สรุปแนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุ จำนวน 3 แนวทางได้แก่ 1) การให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุ ซึ่งประกอบด้วย การให้ความรู้ด้านการออม การลงทุน การปลดหนี้ การวางแผนทางการเงิน การอยู่อย่างพอเพียง การใช้สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุ และการใช้ชีวิตหลังเกษียณ 2) การกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วยนโยบายด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านความมั่นคงในอนาคต ด้านเงินช่วยเหลือส่วนเพิ่มอื่น ๆ ด้านการเตรียมความพร้อมทางกายและจิตใจ และด้านการแก้ไขปัญหาครอบครัวและส่วนตัว และ 3) การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและแรงงานสูงอายุ ประกอบด้วย การสร้างสังคมผู้สูงอายุและเครือข่ายผู้สูงอายุ การแลกเปลี่ยนแบ่งปันประสบการณ์การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง และการจัดตั้งกองทุนสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเพื่อสร้างทฤษฎี (Grounded theory) ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยเป็นข้อค้นพบที่ได้จากบุคคลที่ให้การสัมภาษณ์ มิใช่เกิดจาก องค์ความรู้จากการทบทวนวรรณกรรมหรืองานวิจัยก่อนหน้า อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดที่มาสสนับสนุนผลของงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมด้านการเกษียณอายุ

ในส่วนของ การให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุของผู้สูงอายุนั้น สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้ศึกษาพฤติกรรมการกู้ยืมของคนไทยผ่านข้อมูลของเครดิตบูโร ในปี พ.ศ.2552 – พ.ศ. 2559 และพบว่า กลุ่มคนหลังเกษียณมีหนี้เสียสินเชื่อบุคคลสูงและสัดส่วนหนี้เสียมากขึ้น (สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์, 2560) ประกอบกับข้อค้นพบของ Atchley (1976, 1982) ที่ระบุว่า คนที่อยู่ในระยะก่อนเกษียณควรต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านการเงิน เพราะยิ่งเตรียมตัวแต่แรกจะยิ่งมีความได้เปรียบสามารถใช้ชีวิตหลังการเกษียณได้อย่างไม่ลำบาก ผลการวิจัยนี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการออม การลงทุน การปลดหนี้ และการวางแผนทางการเงิน ตลอดจนการอยู่อย่างพอเพียง หากพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วองค์การควรมีการเตรียมความพร้อมในประเด็นดังกล่าวให้แก่แรงงานเพื่อก้าวสู่การเกษียณอายุได้อย่างมั่นคงต่อไป

2. การกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ

สำหรับประเด็นการกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุนั้น วิจิตร บุญยะโหดระ (2534) ได้ระบุว่า ผู้สูงอายุมีความจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพและด้านจิตใจ เนื่องจากผู้สูงอายุจะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ส่วนตัวของผู้สูงอายุ ซึ่งมีความจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมให้เหมาะสม แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับ บรรลุ ศิริพานิช (2551) ที่กล่าวไว้ในหนังสือ คู่มือผู้สูงอายุ ในเรื่องการเตรียมตัวก่อนสูงอายุ (เตรียมตัวก่อนการเกษียณการทำงาน) ว่า บุคคลสูงอายุควรต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านความมั่นคงทางการเงิน ด้านการให้การช่วยเหลือทางจิตใจและอื่น ๆ ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการผู้สูงอายุนั้น ควรพิจารณาประเด็นของการเตรียมความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจดังกล่าวข้างต้น

3. การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและแรงงานสูงอายุ

ประเด็นการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและแรงงานสูงอายุได้ถูกพูดถึงในวงกว้างและเริ่มมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นในประเทศไทย อาทิเช่น การดำเนินงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ได้มีการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อผลักดันและลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเครือข่ายสูงวัยสร้างเมือง ระหว่างสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยสำนักสนับสนุนสุขภาวะชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ศูนย์วิจัยและพัฒนาาระบบสุขภาพชุมชน (ศวช.) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และศูนย์สนับสนุนวิชาการเพื่อการจัดการเครือข่าย (ศวภ.) เมื่อปี พ.ศ.2560 ที่ผ่านมา (โพสต์ทูเดย์, 2560) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยในประเทศไทยที่ศึกษาการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายเพื่อผู้สูงอายุ อาทิเช่น งานวิจัยของ อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ (2561) ในเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี หรืองานวิจัยของ มาลี โชคเกิด และเลิศชาย น้อยทรัพย์ (2559) ในเรื่อง การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จังหวัดอุดรธานี และยังพบว่ามีการศึกษาถึงการมีบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุอีกด้วย ดังงานวิจัยของ สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์, วิรัตน์ ธรรมภรณ์, ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี และปญญาพัฒน์ ไชยเมล์ (2559) สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการพัฒนาเครือข่ายและการให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายของสังคมสูงอายุ ซึ่งสถานประกอบการเองก็ควรตระหนักถึงความสำคัญและความต้องการของแรงงานสูงอายุและสังคมและควรกำหนดเป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประโยชน์สุขของแรงงานและสังคมสูงอายุต่อไป

จากการทบทวนงานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องทำให้สามารถสรุปได้ว่า แนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (วรรณวิชนี ถนอมชาติ, 2562) มีความสอดคล้องกับแนวคิดและงานวิจัยที่ได้ทบทวนนี้ อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการยืนยันผลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพข้างต้นให้มีความแกร่งและน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะศึกษาความเหมาะสมของแนวทางและองค์ประกอบย่อยของแต่ละแนวทางด้วยการทดสอบทางสถิติขั้นสูงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองแนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สร้างขึ้นจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพในระยะก่อนหน้ากับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

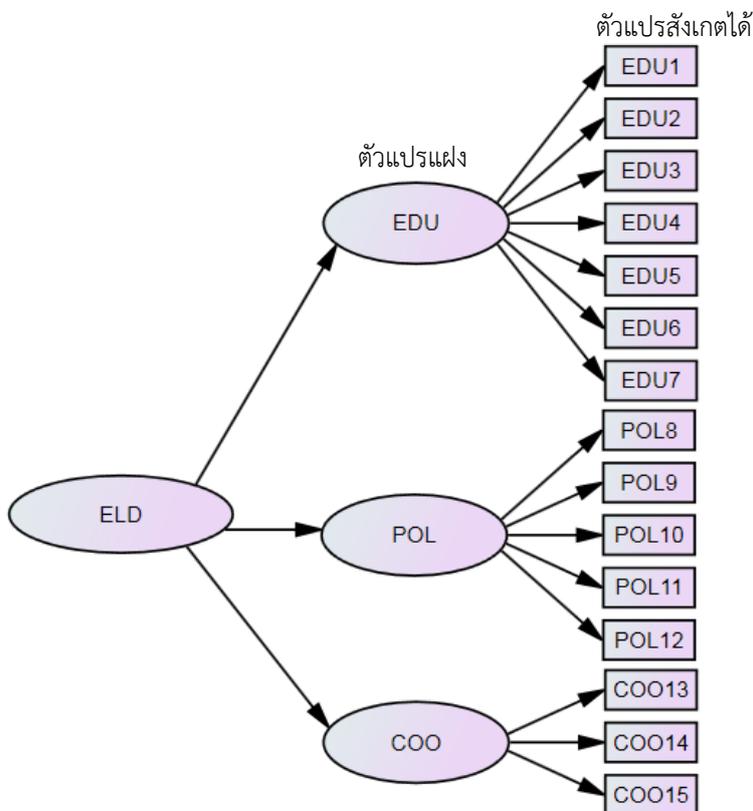
กรอบแนวความคิดของการวิจัย

เนื่องด้วยงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาต่อยอดจากผลการศึกษาของผู้วิจัยในเชิงคุณภาพ เรื่อง แนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกของประเทศไทย ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (วรรณวิชนี ถนอมชาติ, 2562) ซึ่งผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพมีตัวแปรแฝงจำนวน 3 ตัวแปร และตัวแปรสังเกตได้จำนวน 15 ตัวแปร ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวแปรในการศึกษา

สัญลักษณ์	ความหมาย
ตัวแปรแฝง	
EUD	การให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุ
POL	การกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ
COO	การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและแรงงานสูงอายุ
ตัวแปรสังเกตได้	
EDU1	ความรู้เรื่องการออม
EDU2	ความรู้เรื่องการลงทุน
EDU3	ความรู้เรื่องการปลดหนี้
EDU4	ความรู้เรื่องการวางแผนทางการเงิน
EDU5	ความรู้เรื่องการอยู่อย่างพอเพียง
EDU6	ความรู้เรื่องการใช้สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุ
EDU7	ความรู้เรื่องการใช้ชีวิตหลังการเกษียณ
POL8	ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล
POL9	ด้านความมั่นคงในอนาคต
POL10	ด้านเงินช่วยเหลือส่วนเพิ่มอื่น ๆ
POL11	ด้านการเตรียมความพร้อมทางกายและจิตใจ
POL12	ด้านการแก้ไขปัญหาครอบครัวหรือส่วนตัว
COO13	การสร้างสังคมผู้สูงอายุและเครือข่ายผู้สูงอายุ
COO14	การแลกเปลี่ยนแบ่งปันประสบการณ์การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง
COO15	การจัดตั้งกองทุนเพื่อผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ ตัวแปรทั้งหมดสามารถนำมาสร้างความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างผ่านกรอบแนวคิดการวิจัยได้
 ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยที่แสดงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของตัวแปรที่ศึกษาในภาพที่ 1 งานวิจัยนี้มีสมมติฐาน คือ แบบจำลองแนวทางในการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากการศึกษามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามแบบมีโครงสร้างปลายปิดซึ่งพัฒนาหัวข้อคำถามมาจากผลการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้สร้างตัวแปรและทำการทดสอบความเหมาะสมของตัวแปรผ่านแบบจำลองการวัดเป็นรายด้านด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) กลุ่มตัวอย่างเป็นแรงงานสูงอายุและผู้บริหารองค์กรในภาคตะวันออก จำนวน 360 ราย ซึ่งสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น โดยกำหนดขนาดตัวอย่างสูงสุดจำนวน 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ ตามแนวคิดการกำหนดขนาดตัวอย่างในการวิเคราะห์สมการโครงสร้างของ Bentler and Chou (1987) และเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 20 เพื่อเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงกลับของกลุ่มตัวอย่างสู่ประชากร แบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามทั้งหมดมีค่าเกิน 0.50 จึงได้นำไปทดลองใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันที่ไม่ได้อยู่ในเขตภาคตะวันออก จำนวน 100 ราย ซึ่งพบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นในระดับสูงสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้ การวิจัยนี้ ทดสอบสมมติฐานโดยสถิติเชิงอนุมานด้วยการวิเคราะห์

องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) โดยมีดัชนีที่วัดความสอดคล้องตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญทางสถิติการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องของแบบจำลองสมการโครงการ

ดัชนีวัดความสอดคล้อง	ค่าที่ยอมรับได้ว่ามีความสอดคล้อง
χ^2/df	≤ 2
RMSEA	≤ 0.05
CFI	≥ 0.95
GFI	≥ 0.95
AGFI	≥ 0.90
NFI	> 0.95

ที่มา: Schumacker and Lomax (2004); Hair et al. (2010)

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกลับคืนมาและใช้ได้อย่างสมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 312 ราย คิดเป็นร้อยละ 86.67 ของแบบสอบถามที่แจกไปทั้งหมด ซึ่งเมื่อนำมาตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของปัจจัยที่ศึกษากับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ได้ผลดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบแนวทางในการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ b (SE)	β	t	R ²
การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่หนึ่ง				
1. การให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุ (EDU)				
การออม (EDU1)	1.00	0.89	<-->	0.80
การออม (EDU1)	0.92(0.05)	0.83	19.98**	0.68
การลงทุน (EDU2)	1.01(0.04)	0.89	28.53**	0.80
การปลดหนี้ (EDU3)	0.93(0.04)	0.88	22.39**	0.77
การวางแผนทางการเงิน (EDU4)	0.93(0.04)	0.84	21.25**	0.71
การอยู่อย่างพอเพียง (EDU5)	1.06(0.04)	0.94	26.77**	0.89
การใช้สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุ (EDU6)	0.90(0.04)	0.84	21.08**	0.71
การใช้ชีวิตหลังเกษียณ (EDU7)				
2. การกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ(POL)				
ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล (POL1)	1.00	0.74	<-->	0.54
ด้านความมั่นคงในอนาคต (POL2)	1.11(0.08)	0.80	13.65**	0.63
ด้านเงินช่วยเหลือส่วนเพิ่มอื่นๆ (POL3)	1.10(0.06)	0.82	18.12**	0.67
ด้านการเตรียมความพร้อมทางกายและจิตใจ (POL4)	1.05(0.08)	0.77	13.12**	0.59

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันขององค์ประกอบแนวทางในการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ		t	R ²
	b (SE)	β		
ด้านการแก้ไขปัญหาครอบครัว/ส่วนตัว (POL5)	0.99(0.08)	0.74	12.74**	0.55

3. การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและแรงงานสูงอายุ (COO)

การสร้างสังคมและเครือข่ายผู้สูงอายุ (COO1)	1.00	0.75	<-->	0.57
การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ใช้ชีวิตพอเพียง (COO2)	1.04(0.08)	0.79	13.28**	0.62
การจัดตั้งกองทุนสำหรับผู้สูงอายุ (COO3)	1.00(0.08)	0.76	12.94**	0.58

การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่สอง

แนวทางในการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (BENET)

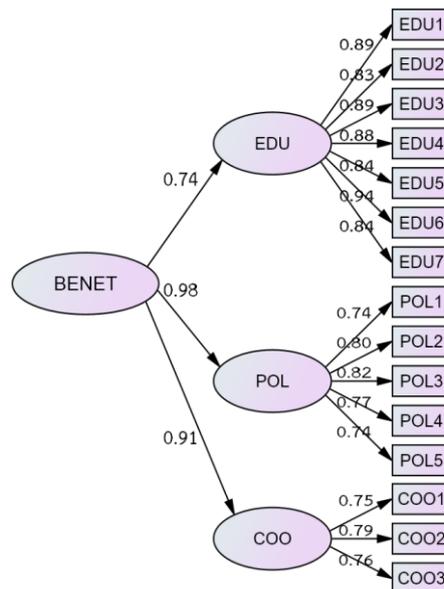
การให้ความรู้เตรียมความพร้อมเกษียณอายุ (EDU)	1.00	0.74	<-->	0.54
การกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ (POL)	0.99(0.09)	0.98	10.81**	0.97
การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและแรงงานสูงอายุ (COO)	0.99(0.09)	0.91	10.94**	0.82

χ^2 (Chi-Square) = 130.26, df = 76, p-value = 0.00, χ^2/df = 1.71, GFI = 0.95, AGIF = 0.92, RMR = 0.01, RMSEA = 0.05, CFI = 0.99, NFI = 0.97

หมายเหตุ: 1. **P < 0.001 ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน

2. <--> ไม่รายงานค่า SE และ t เนื่องจากเป็นพารามิเตอร์บังคับ (Constrained Parameter)

แบบจำลององค์ประกอบเชิงยืนยันแนวทางในการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้จากการศึกษา แสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แบบจำลององค์ประกอบเชิงยืนยันแนวทางในการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัยพบว่า แบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดีมากในทุกด้าน โดยมีค่าไค-สแควร์สัมพันธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.71 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) เท่ากับ 0.95 ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนปรับแก้ (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) เท่ากับ 0.92 และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index: CFI) เท่ากับ 0.99 ค่ารากกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (root mean square error of approximation: RMSEA) เท่ากับ 0.05 เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวแปรในแบบจำลองพบว่า ตัวแปรทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ทุกค่า โดยผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบรวม พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบรวมของปัจจัยทั้ง 3 องค์ประกอบ มีค่าเป็นบวกและแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยจัดเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อย ได้แก่ การกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ (POL) ซึ่งมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.98 รองลงมา คือ การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและแรงงานสูงอายุ (COO) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.91 และการให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุ (EDU) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.74 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักองค์ประกอบรายด้าน (B) พบว่า

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของการให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุ มีค่าเป็นบวก โดยมีค่าตั้งแต่ 0.83 ถึง 0.94 และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทุกค่า โดยค่าน้ำหนักการให้ความรู้ด้านการใช้สิทธิและสวัสดิการแรงงานสูงอายุมีค่ามากที่สุด คือ 0.94 แสดงให้เห็นว่าการให้ความรู้ดังกล่าวสามารถอธิบายการให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุได้เป็นอย่างดี ($R^2=0.89$) หรือหมายถึงสามารถใช้เตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุได้ถึงร้อยละ 89

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของการกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ มีค่าเป็นบวกทุกค่า เช่นเดียวกัน โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.74 ถึง 0.82 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทุกค่า โดยค่าน้ำหนักของนโยบายด้านการให้เงินช่วยเหลือส่วนเพิ่มอื่น ๆ มีค่ามากที่สุด คือ 0.82 แสดงให้เห็นว่านโยบายด้านดังกล่าวนี้สามารถอธิบายนโยบายด้านสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี ($R^2=0.67$) หรือหมายถึงเป็นนโยบายด้านสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสมมากที่สุดร้อยละ 67

สำหรับผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและแรงงานสูงอายุ พบว่า มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเป็นบวกทุกค่า โดยมีค่าตั้งแต่ 0.75 ถึง 0.79 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทุกค่า ซึ่งค่าน้ำหนักองค์ประกอบของการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การใช้ชีวิตพอเพียงมีค่ามากที่สุด คือ 0.79 แสดงให้เห็นว่า การใช้ชีวิตอย่างพอเพียงสามารถอธิบายแนวทางการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการได้เป็นอย่างดี ($R^2=0.62$) หรือหมายถึงเป็นแนวทางการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการที่เหมาะสมที่สุดร้อยละ 62

อภิปรายผลการศึกษา

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า แนวทางในการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออกภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วยแนวทาง 3 ด้าน คือ การให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุ การกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ และการสร้างความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและแรงงานสูงอายุ โดยแนวทางแต่ละด้านประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้

แนวทางด้านที่ 1 การให้ความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมในการเกษียณอายุ ประกอบด้วยความรู้ทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านการออม การลงทุน การปลดหนี้ การวางแผนทางการเงิน การอยู่อย่างพอเพียง การใช้สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุ และการใช้ชีวิตหลังเกษียณ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Atchley (1976, 1982)

และข้อมูลจากสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ ที่สรุปได้ว่า คนที่อยู่ในระยะก่อนเกษียณควรต้องมีการเตรียมความพร้อมด้านการเงิน เพราะยิ่งเตรียมตัวแต่แรกจะยิ่งมีความได้เปรียบสามารถใช้ชีวิตหลังการเกษียณได้อย่างไม่ลำบาก ผลการวิจัยนี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการออม การลงทุน การปลดหนี้ และการวางแผนทางการเงิน ตลอดจนการอยู่อย่างพอเพียง หากพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วองค์การควรมีการเตรียมความพร้อมในประเด็นดังกล่าวให้แก่แรงงานเพื่อก้าวสู่การเกษียณอายุได้อย่างมั่นคงต่อไป ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาผลจากค่าสถิติที่ได้จากการวิจัย มีข้อเสนอแนะว่าผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้ด้านการใช้สิทธิและสวัสดิการแรงงานสูงอายุเนื่องจากมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด

ในขณะที่แนวทางด้านที่ 2 การกำหนดนโยบายด้านสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ ประกอบด้วยนโยบายใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านความมั่นคงในอนาคต ด้านเงินช่วยเหลือส่วนเพิ่มอื่น ๆ และด้านการแก้ไขปัญหาครอบครัวและส่วนตัวของแรงงานสูงอายุ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานของนักวิชาการหลายท่าน อาทิเช่น วิจิตร บุญยะโหดระ (2534) และบรรลุ ศิริพานิช (2551) ที่กล่าวในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ส่วนตัวของผู้สูงอายุ ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องมีการเตรียมความพร้อมให้เหมาะสม ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาผลจากค่าสถิติที่ได้จากการวิจัย มีข้อเสนอแนะว่าผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับนโยบายด้านการให้เงินช่วยเหลือส่วนเพิ่มอื่น ๆ เนื่องจากมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด

สำหรับแนวทางด้านที่ 3 การสร้างความร่วมมือระหว่างสถานประกอบการและแรงงานสูงอายุ ประกอบด้วยความร่วมมือใน 3 ลักษณะ ได้แก่ การสร้างสังคมและเครือข่ายผู้สูงอายุ การแลกเปลี่ยนแบ่งปันประสบการณ์การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง และการจัดตั้งกองทุนเพื่อผู้สูงอายุ ทั้งนี้ ประเด็นของการสร้างเครือข่ายสังคมผู้สูงอายุนี้ ได้ถูกพูดถึงในวงกว้างและเริ่มมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นในประเทศไทย อาทิเช่น การดำเนินงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) การศึกษาวิจัยความร่วมมือและเครือข่ายที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุ ดังแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของการพัฒนาเครือข่ายและการให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายของสังคมสูงอายุ ซึ่งสถานประกอบการเองก็ควรตระหนักถึงความสำคัญและความต้องการของแรงงานสูงอายุและสังคม และควรกำหนดเป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุ ในภาคตะวันออกภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประโยชน์สุขของแรงงานและสังคมสูงอายุต่อไป ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาผลจากค่าสถิติที่ได้จากการวิจัย มีข้อเสนอแนะว่าผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การใช้ชีวิตพอเพียงเนื่องจากมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

การวิจัยนี้ยังมีข้อจำกัดบางประการ กล่าวคือผู้วิจัยยังไม่ได้ศึกษาข้อมูลกับกลุ่มตัวแทนสหภาพแรงงานและตัวแทนของรัฐที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยจำกัด นอกจากนี้การศึกษานี้ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ภาคตะวันออกและมีการเก็บข้อมูลกับทวิภาคีที่เกี่ยวข้อง คือ แรงงานสูงอายุ และผู้บริหารหรือตัวแทนสถานประกอบการ ดังนั้นงานวิจัยในอนาคตควรมีการเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นร่วมด้วย เพื่อขยายการอ้างอิงไปสู่บริษัทที่ใหญ่และครอบคลุมมากยิ่งขึ้น สำหรับการประยุกต์ใช้แนวทางตามงานวิจัยนี้ได้เสนอแนะนั้น ควรพิจารณาความสำคัญขององค์ประกอบย่อยในแต่ละแนวทางร่วมด้วย และควรให้ความสำคัญกับแนวทางที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่มากที่สุดมาเป็นลำดับแรกเนื่องจากองค์ประกอบดังกล่าวสามารถอธิบายถึงอิทธิพลและความสำคัญที่มีต่อแนวทางแต่ละแนวทางได้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). **ประชากรสูงอายุไทย: ปัจจุบันและอนาคต**. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). **กรมกิจการผู้สูงอายุ**. สืบค้นจาก http://www.dop.go.th/upload/knowledge_th_20161305145524_1.pdf
- ธวัชรัตน์ พานิชโยทัย, พิชญา อารยานุรักษ์, อมรทิพย์ ภิรมย์บุรณ, วาริรัตน์ ทองสม, เสาวรส หมอนวด, และ วิศรุต ต้อยศักดิ์. (2552). **นวัตกรรม ภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง องค์ความรู้ของเกษตรกรและชุมชน**. กรุงเทพฯ: สถาบันสร้างเสริมนวัตกรรมภูมิปัญญาเศรษฐกิจพอเพียง กรมส่งเสริมการเกษตร.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2551). **คู่มือผู้สูงอายุ: ฉบับเตรียมตัวก่อนสูงอายุ (เตรียมตัวก่อนเกษียณการทำงาน)**. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- มาลี โชคเกิด และเลิศชาย น้อยทรัพย์ (2559). การพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จังหวัดอุดรธานี. **วารสารสำนักงานป้องกันและควบคุมโรคที่ 10, 14(2)**, 33-44.
- โพสต์ทูเดย์. (2560). **สสส.สร้างเครือข่ายผู้สูงวัยดูแลผู้สูงอายุเป็นรูปธรรม**. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/social/health/518393>
- วิจิตร บุญยะโหดระ. (2534). **คู่มือเกษียณอายุ**. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- วรรณวิชนี ถนอมชาติ. (2562). **แนวทางการจัดสวัสดิการแรงงานผู้สูงอายุในภาคตะวันออก ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง**. ชลบุรี: คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุดารัตน์ สุตสมบุรณ์, วิรัตน์ ธรรมมาภรณ์, ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี และปัญญาพัฒน์ ไชยเมล์. (2559). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุไทย. **Journal of Southern Technology, 9(1)**, 121-128.
- สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2560). **เข้าใจพลวัตหนี้ครัวเรือนผ่าน Big data ของเครดิตบูโร**. สืบค้นจาก <https://www.pier.or.th/tag/credit-bureau-data/>
- สุพิชญา หวังปิติพาณิชย์ (2561). การจัดการทรัพยากรผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในยุคประเทศไทย 4.0. **Thai Journal of Nursing and Midwifery Practice, 5(2)**, 111-125.
- อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี. **วารสารร่มพญักษ์ มหาวิทยาลัยเกริก, 36(3)**, 46-65.
- Atchley, R. C. (1976). **The sociology of retirement**. New York: John Wiley
- _____. (1982). Retirement: Leaving the world of work. **Annals of the American Academy of Political and Social Sciences, 464**, 120-131.
- Bentler, P. M., Chou, C. H. (1987). **Practical issues in structural modeling**. **Sociological Methods & Research, 16**, 78-117.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., and Anderson, R. E. (2010). **Multivariate Data Analysis (7th ed.)**. New Jersey: Pearson Education.
- Schumacker, R. E., and Lomax, R. G. (2015). **A beginner's guide to Structural Equation Modeling (4th ed.)**. New York: Routledge.

United Nation. (2019). **World Population Ageing 2019: Highlights**. Department of Economic and Social Affairs. New York: United Nation.